

KARADENİZ

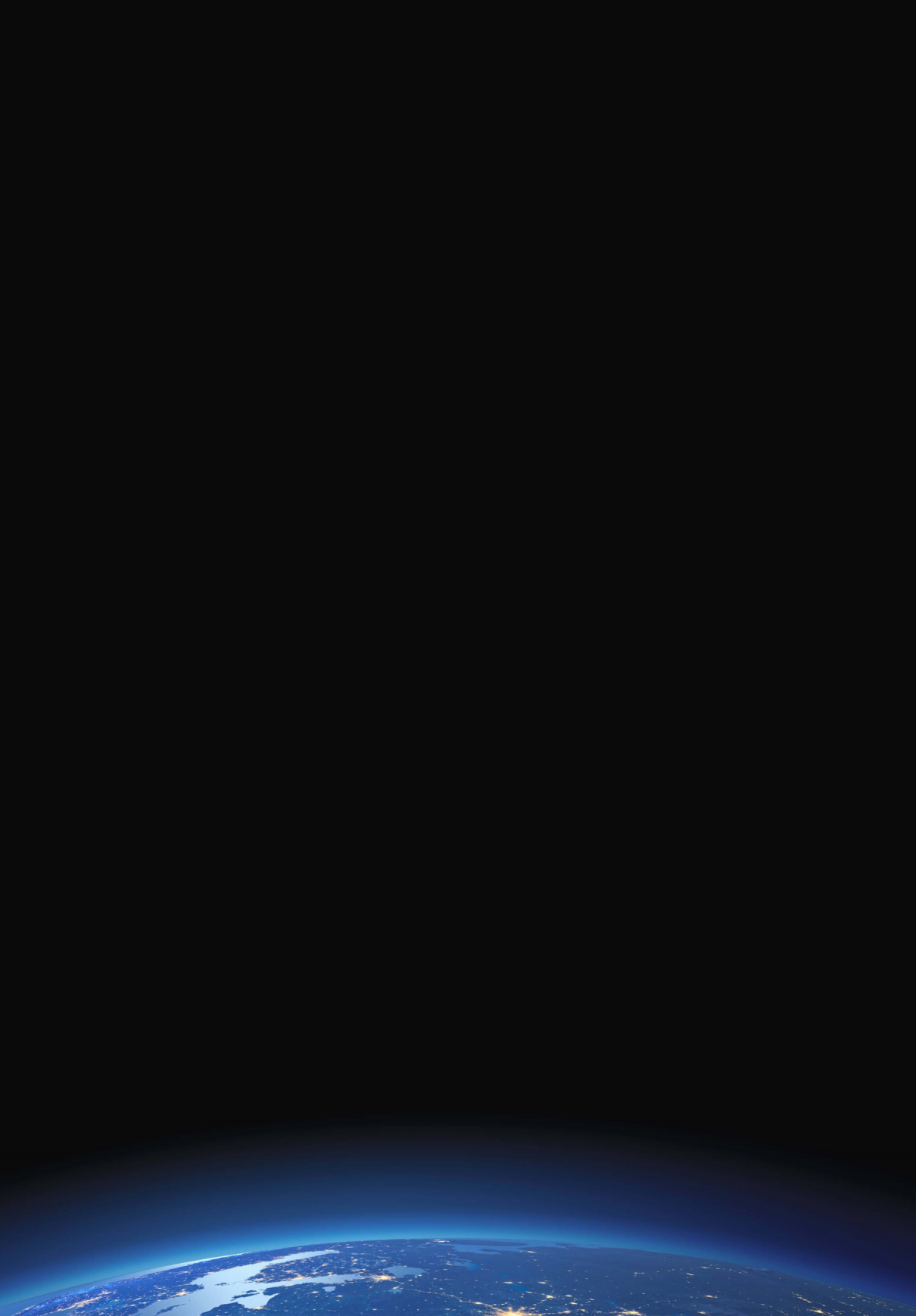
2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbasoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021..	13
RUKİYE PATAN	
44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021	53
HÜLYA KINIK	
Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan'da Beklentiler	75
VAHİT GÜNTAY	
Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021	103
DİLEK KARADENİZ TOPAL	
Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021	135
HASAN YILMAZ	
Doğu'nun Gölgesinde Batı'ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021	177
ESRA ÇİL AYDOĞDU	

Avrupa'nın Karadeniz'deki Stratejik Limanı Romanya: 2021
..... 221

EDA TUTAK

Rusya'nın 2021 Görünümü 259

YAŞAR SARI

İşgal Tehdidi Altında Ukrayna'nın Bir Yılı: 2021. 303

ADNAN SEYAZ

Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021. 335

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

Biden'in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına
Yansımaları 373

MURAT ÜLGÜL

NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzasındaki
Mücadelesi: 2021 409

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve GÖKHAN ÖÇALAN

Geniş Karadeniz Havzası'nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği:
Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi 435

MÜGE YÜCE

2021 Yılıını Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş
Karadeniz Havzası Stratejileri 455

FEVZİ KIRBAŞOĞLU

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınıraşan Sorunlar

Karadeniz'de Göç ve Sınır Politikaları 493

HAKAN ÜNAY ve MURAT ÇEMREK

Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları
Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar..... 519

İSMAİL KÖSE

Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri 549

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri 577

SÜLEYMAN TEMİZ ve AHMET ATEŞ

YAZARLAR 605

TAKDİM

Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi ikinci yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2021 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2021 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on sekiz makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2021 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2021'i değerlendirdiği "*Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2021 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021” makalesi; Vahit Guntay “Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan’da Beklentiler”; Dilek Karadeniz Topal “Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021”; Hasan Yılmaz “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021”; Esra Çil Aydoğdu “Doğu’nun Gölgesinde Batı’ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021”; Eda Tutak “Avrupa’nın Karadeniz’deki Stratejik Limanı Romanya: 2021”; Yaşar Sarı “Rusya’nın 2021 Görünümü”; Adnan Seyaz “İşgal Tehdidi Altında Ukrayna’nın Bir Yılı: 2021”; Gökhan Öçalan “Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “Biden’in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına Yansımaları”; Fevzi Kırbaşoğlu ve Gökhan Öçalan’ın “NATO ve Rusya’nın Geniş Karadeniz Havzasındaki Mücadelesi: 2021”; Müge Yüce’nin “Geniş Karadeniz Havzası’nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği: Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi” ve Fevzi Kırbaşoğlu’nun “2021 Yılı Geride Bırakırken Avrupa Birliği’nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Hakan Ünay ve Murat Çemrek “Karadeniz’de Göç ve Sınır Politikaları”; İsmail Köse “Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri”; Süleyman Temiz ve Ahmet Ateş “2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

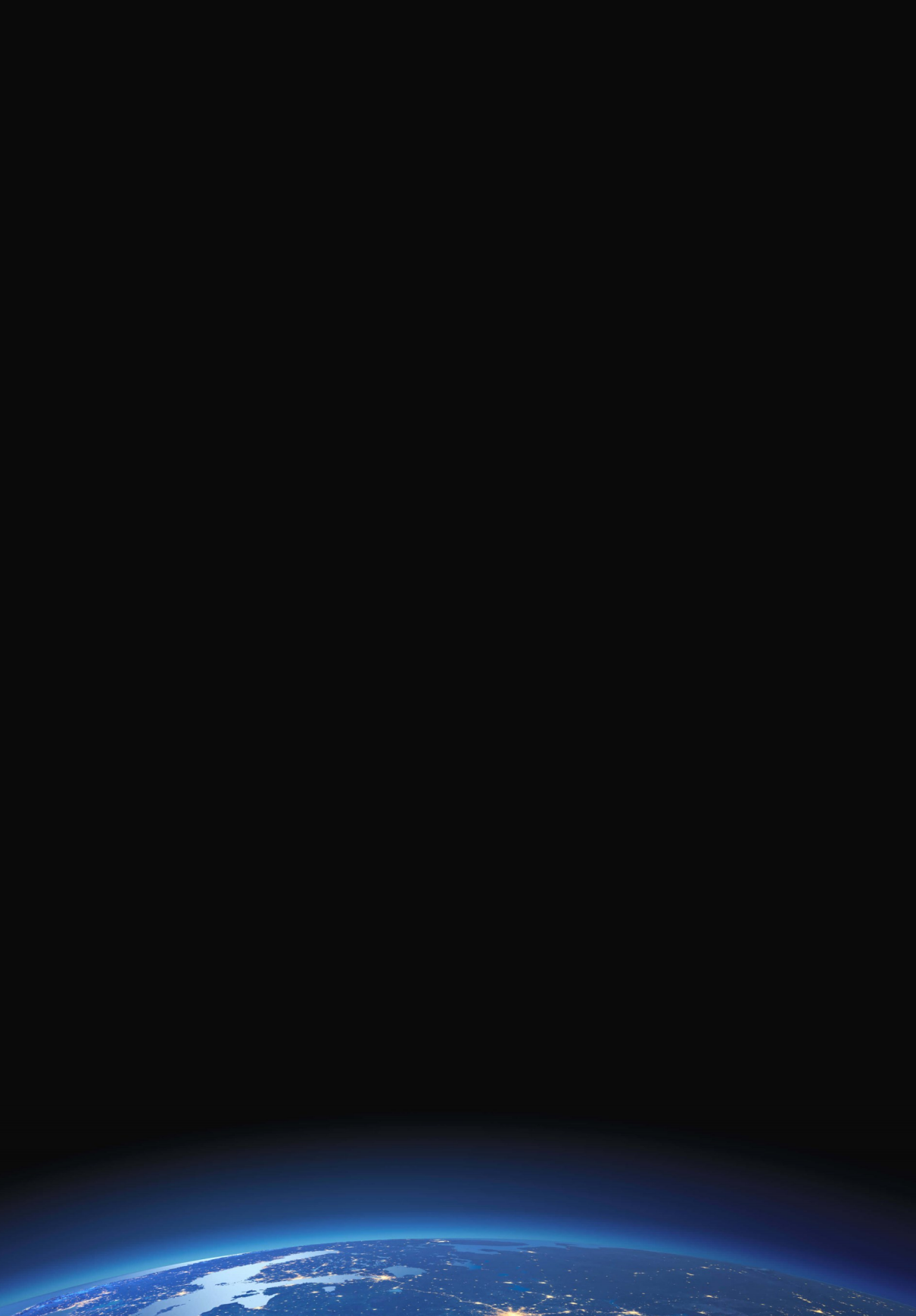
ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Temmuz 2022

Uluslararası
Aktörler ve Geniş
Karadeniz
Havzası

2. BÖLÜM

NATO VE RUSYA'NIN GENİŞ KARADENİZ HAVZASINDAKİ MÜCADELESİ: 2021

Fevzi Kırbaçoğlu

[Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Gökhan Öçalan

[Doktora Öğr., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş: Tarihsel Arka Plan Dahilinde NATO

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Kuzey Amerika ve Avrupa kıtasında yer alan on iki ülkenin 1949 yılında bir araya gelmesiyle Washington'da kurulmuş ve 2020 yılında Kuzey Makedonya'yı üyeliğe kabul etmesiyle otuz ülkenin imzacısı olduğu bir uluslararası örgüt haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden (SSCB) gelebilecek tehditlere karşı hayata geçirilen NATO, ittifakta yer alan devletlerin güvenlik ve özgürlüklerini askeri ve siyasi metodlarla güvence altına almayı amaçlamasının yanı sıra hukukun üstünlüğü, demokrasi, uyumsuzlukların barışçıl yollarla çözümü ve bireysel özgürlük gibi ortak değerlerin muhafaza edilmesini de hedeflemektedir. Bu kapsamda NATO, müttefiklerin güvenlik konularında görüşmeler yaparak, müşterek hareket etmeye çalıştığı ve iş birliğini geliştirmeyi hedeflediği transatlantik bir forum işlevi görmektedir. Bu niteliği itibarıyla NATO'nun yüksek politikanın konularından olan güvenlik mefhumunu münasebetlerin ayrılmaz bir parçası haline getirerek, üye ülkelerden herhangi birine karşı oluşan tehdit durumunda toplu savunma anlayışı temelinde hareket ettiği anlaşılmaktadır (NATO, 2022a).

Zamanın ruhuna uygun olarak, Doğu Bloğu'ndan kaynaklanabilecek tehlikelere karşı Batı Bloğu'ndan güvenliğini tesis edebilmek için tasarlanan NATO, Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte vizyon belirsizliği yaşamıştır. Bu belirsizlik, Francis Fukuyama'nın Batı liberalizminin sosyalizm karşısında kesin bir başarı elde edeceğini ve neticede küresel arenanın liberal demokrasi etrafında dönüşümünü tamamlayacağını iddia ettiği Tarihin Sonu Tezi'yle desteklenmiştir. Ancak biraz önce ifade edilen belirsizlik ve onu besleyen tezler, 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen saldırılar ve uluslararası sisteme meydan okuyan diğer gelişmeler sebebiyle değişim göstermeye başlamıştır. Bu vesileyle 2002 yılında gerçekleştirilen Prag Zirvesi, Avrupa-Atlantik ittifakının coğrafi sınırlandırmalarını ortadan kaldıran ve küresel bakış açıları kazanmasına zemin hazırlayan bir niteliğe sahip olmuştur. Bu gelişmeler aracılığıyla, NATO Mukabele Kuvveti (NRF) ve Müttefik Dönüşüm Komutanlığı (ACT) gibi birimler oluşturulmuş, Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR) ve Karadeniz Uyum Harekatı gibi askeri örgütlenmelere destek verilmiştir. Böylece dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkacak tehditlere kısa zaman içerisinde müdahale edilebilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca alınan bu kararlar, 2004 yılında bazı Doğu Avrupa ülkelerini içerisine alan genişleme dalgasıyla birleştirildiğinde (Foreign Policy, 2020), ittifakın (küresel perspektiflerinin yanı sıra), Geniş Karadeniz Havzasına¹ yönelik politikalarının gözden geçirilmesine olanak sağlayabileceğini de akıllara getirmektedir.

Rusya, NATO'nun Geniş Karadeniz'e yönelik geliştirdiği politikalarda üzerine düşünülmesi gereken yegane aktörlerden biri olmuştur. Çünkü Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yeni

¹ Jeopolitik ehemmiyeti sayesinde dünyanın en önemli kavşaklarından biri olarak kabul edilen Geniş Karadeniz Havzası, Avrupa-Atlantik ittifakının geleceği ve güvenliği için belirleyici role sahip olduğu düşünülen kıyıdaş ülkeler ve Azerbaycan, Ermenistan, Moldova ve Yunanistan tarafından çevrelenmektedir (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021).

küresel ortam ve milenyumun başlamasıyla beraber meydana gelen vakalar, Rusya'nın Havzadaki güç boşluklarını Avrupa-Atlantik ittifakına bırakmak istemeyeceği gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, NATO ile Rusya'nın Havzada ne ölçüde rekabet halinde olduğunu, erken ve yakın dönem gelişmeler ışığında 2021 yılında ortaya çıkan hadiseler çerçevesinde analiz edecektir. Bu minval üzere çalışmada, NATO'nun Geniş Karadeniz stratejilerinin temelleri ortaya konularak, havzada karşılaşmış olduğu sorunlar ve bu sorunlara yönelik geliştirdiği çözüm yolları araştırılacak; ardından Rusya'nın (ana aktör olarak yer aldığı bazı krizler çerçevesinde) Geniş Karadeniz'e yönelik politikaları açıklığa kavuşturulacak ve 2021 yılında meydana gelen olayların taraflar arasında hangi gelişmelere sebep olduğu sorgulanacaktır.

NATO ve Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri

NATO'nun Geniş Karadeniz Havzası'na Yönelik Erken ve Yakın Dönem Politikaları

NATO, SSCB'nin yıkılmasından sonra geçmişteki politika konseptlerinden farklı olarak liberal değerlerin küresel yayılımına yönelik stratejiler geliştirmiştir. Bu çerçevede NATO, 1991 yılında eski Varşova Paktı üyeleri ile iş birliği ve diyalog mekanizmalarını başlatmak adına Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ni kurmuş; 1994 yılında Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleriyle Avrupa'da ortaya çıkabilecek güvenlik risklerine karşı durabilmek, NATO üyesi olabilecek ülkeleri söz konusu sürece hazırlamak ve bunun için gerekli reformları gerçekleştirmek üzere destek vermeyi öngördüğü Barış İçin Ortaklık programını geliştirmiş; 1997 yılında Karadenizdeki diplomasisinin sürdürebilmesi amacıyla NATO-Rusya Daimi Ortaklık Konseyi'ni kurmuştur (Çelikpala, 2019; Aksu Ereker, 2019). Avrupa-Atlantik ittifakı bu stratejilerinin akabinde, 1999 yılında genişlemelerini başlatmış ve 2004 yılında gerçekleştirdiği

genişleme sonrasında Geniş Karadeniz'e komşu olarak yaklaşmıştır.

Kuzey Atlantik Antlaşmasının ilkelerini tatbik edebilmek ve Avrupa-Atlantik ittifakının güvenliğine katkıda bulunabilmek için yeni üyelere açık olduğunu kabul eden NATO, Soğuk Savaş sonrasında Rusya'nın siyasi ve iktisadi açılardan iç düzenini kurmaya çalıştığı bir dönem aralığında genişlemelerini gerçekleştirmiştir. NATO, Geniş Karadeniz Havzasına yönelik geliştirdiği politikaları bu perspektifte yani Rusya'nın görece güçsüz olduğu bir zamanda uygulamaya koymuştur, çünkü Orta Doğu ile Avrasya'yı buluşturan ve merkez bölgeye kolay ulaşım imkanları sunan Havza, Avrupa-Atlantik ittifakı için enerji güvenliğinden, ticari faaliyetlere; milli güvenlikten, bölgesel etki alanına kadar birçok mesele çerçevesinde önem arz etmekteydi (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021). Havza üzerine çalışmalar yapan araştırmacılardan da hareketle, Havzanın kontrolünü sağlayabilmesi durumunda NATO, Orta Avrupa'dan Güney Kafkasya ve Doğu Akdeniz'e kadar birçok coğrafyayı etkisi altına alabilecektir (Anastasov, 2018). Ancak Avrupa-Atlantik ittifakının genişleme dalgaları çerçevesinde ifade edilenler, Rusya ile yaşanabilecek güvensizlikleri beraberinde getirmiştir. Örneğin, 2021 yılı da dahil olmak üzere çeşitli zaman aralıklarında Ukrayna başta olmak üzere yaşanan olumsuz gelişmeler, havzadaki güvenlik sorunlarını ortaya çıkaran ve milenyum sonrası Rus saldırganlığını ileri bir boyuta taşıyan gelişmeler arasında yer almıştır (Wong & Jakes, 2022).

NATO'nun Karadeniz Havzası'nda Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Stratejileri

Sorunlar

İttifakın güvenliğini sağlayabilmek adına mühim bir rol oynayan Geniş Karadeniz Havzası, güvenlik üzerine birbirleriyle iç içe geçecek şekilde konumlanan birçok faktörü bünyesinde barındırmaktadır. Bu çerçevede, biraz önce ifade edilen

faktörlerin tek veya bağımsız olarak değerlendirilmesinin mümkün olmamasından dolayı, grift bir yapıya sahip olduğu anlayışından hareket edilmiş ve aşağıdaki gibi somutlaştırılmıştır;

- NATO üyesi bir ülkenin Havzada Rusya ile sıcak bir çatışmaya girmesi durumunda, başta Havza ülkeleri olmak üzere komşu ve çevre ülkelerin güvenlikleri tehdit edilecek; ardından, ticari faaliyetler gerçekleştirilemeyip, ulaşımda aksamalar yaşanacak ve küresel çapta enerji krizleri ortaya çıkacaktır.

Yukarıda belirtilenlerden hareketle, NATO'nun Geniş Karadeniz'de yaşayabileceği problemlerin temelinde Rusya faktörünün bulunduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Montrö Boğazlar Sözleşmesi uyarınca gerek Karadeniz'e kıyıdaş olan ittifak üyelerinin askeri kapasitelerinin sınırlı kalması gerekse Karadeniz'e kıyıdaş olmayan ittifak üyelerinin askeri gemileri ve bunlara yardımcı deniz araçlarının sürekli varlık gösterememesi durumları, Rusya'nın sahip olduğu sert güç enstrümanlarının yeterince dengelenemediğini düşündürmüştü ve Rus kuvvetlerinin herhangi bir çatışma durumunda daha hazır olabileceğini de hatırlatmıştır. Bu vaziyet, NATO ülkelerinin Geniş Karadeniz'e yönelik politikalarında tek ses olma idealini henüz gerçekleştirmediği gerçeğiyle birleştiğinde, Rusya'nın revizyonist hamlelerini rahatlıkla hayata geçirebileceğini anımsatmıştır.

NATO'nun Havzada karşılaştığı diğer bir problem ise Rusya'nın yazılı ve görsel iletişim araçlarından, dezenformasyon politikalarına ve ayrılıkçı örgütlenmelerin desteklenmesine kadar birçok kanaldan Havza ülkelerini hedef aldığı bilinçli kötü etkidir. Örneğin Moskova yönetimi, 2020 yılında Belarus'ta gerçekleştirilen Devlet Başkanlığı seçimleri sonrasında yaşanan protestolarda Aleksandr Lukaşenko'ya destek vererek, askeri bir müdahalede bulunabileceği demecini vermiş (Taştekin, 2022);

2021 yılının başlarında ve son aylarında yaşanan gelişmeler doğrultusunda, Donetsk, Luhansk ve Kharkiv'in de içerisinde yer aldığı Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçı güçleri desteklemiş (Amerika'nın Sesi, 2022); Abhazya ve Güney Osetya'nın ise bağımsızlığını tanımıştır (Nunner, 2016; The Economist, 2019). Bu cihetle Rusya, Havza ülkelerindeki Batı yanlısı hükümetlerin etkisini azaltmaya çalışarak, uzun süren çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle son dönemlerde meydana gelen ve uzun süren çatışmaların habercisi olan bu olumsuz gelişmeler karşısında NATO'nun olası müdahalesi, Avrupalı ulusların ulusal çıkarları gereği çatışmalardan uzak durmak isteyen konumundan dolayı çok daha zor bir hal almış ve ittifakın misyonunu yerine getiremediği eleştirilerine yol açmıştır.

NATO'nun Geniş Karadeniz'deki bir diğer problemi de enerji ve enerji iletim hatlarının güvenliği meseleleridir. Havzanın enerji kaynaklarına ve enerji aktarımı açısından çeşitli geçiş güzergahlarına sahip olması, Rusya'nın etki alanını genişletmek isteyen herhangi bir ittifak üyesinin faaliyetlerine karşı siyasi bir kalkan olarak kullanılabileceğini gözler önüne sermiştir. Biraz önce ifade edilenler, Avrupalı ülkelerinin 2021 yılındaki doğalgaz ihracatının %35'inden fazlasının Rusya tarafından karşılandığı gerçeğiyle bir arada düşünüldüğünde, ittifakın (enerji ihtiyacı ve enerji güvenliği meselelerinde) Rusya'ya karşı geliştireceği stratejilerde neden ihtiyatlı davranmak zorunda olduğunu göstermektedir (BBC, 2022).

NATO'nun Havzada karşılaşmış olduğu başka bir meydan okumayı da Geniş Karadeniz'in değişik sosyokültürel yapılarına sahip olan Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna tarafından çevrelenen ve değişik coğrafi unsurların geçiş rotaları içerisinde yer alan özellikleri yansıtmaktadır (Kırbaşoğlu & Tüfekçi, 2021). Bu doğrultuda söz konusu hususiyetleri içerisinde barındıran havzada olası bir Rus

saldırısının, Avrupa-Atlantik ittifakının hareket kabiliyetini sınırlandırabileceğini düşündürmektedir (Semercioğlu, 2016).

Çözüm Stratejileri

NATO, Geniş Karadeniz Havzası'nda karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik bazı yaklaşım tarzları aşağıdaki gibi sıralanmıştır;²

- Havza ülkeleriyle iş birliği içerisinde, Rusya ile mevcut olan diyalogu sert güç enstrümanlarını kullanarak geliştirmek,
- İttifak üyeleri arasındaki iletişimi güçlendirerek, sağlam bir müttefiklik yapısının ortaya çıkmasını sağlamak ve Rusya'da dahil olmak üzere üye olmayan ülkelerle bu yapı çerçevesinde iş birlikleri kurmak.

Başta Bulgaristan ve Romanya gibi Geniş Karadeniz ülkeleri olmak üzere ittifakta yer alan diğer üyeler yukarıda ifade edilen iş birliği yaklaşımlarının birçoğuna gerek ev sahipliği yaparak gerekse önemli katkılarda bulunarak, somut politika çıktılarını dönüştürmeye çalışmıştır. Bu cihetle ittifak sert güç unsurlarını, NATO Kuvvet Entegrasyon Birimi (NFIU), Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü Karargahı ve NATO Deniz Komutanlığı Karadeniz İşlevsel Merkezi gibi organizasyonlarla; kara ve hava savunma sistemleriyle; askeri eğitimler ve amfibi tatbikatlarla; savaş gemisi sayısının artırılmasıyla geliştirmeye çalışmıştır (The Official Website of Romania Ministry of Foreign Affairs, 2020; NATO, 2018a; NATO, 2018b; Anastasov, 2018).

NATO, sert güç enstrümanlarının yanı sıra diplomatik girişimleri de ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Bu niteliği itibarıyla, 2016 yılında gerçekleştirilen Varşova Zirvesi'nde Rusya ile diyalog

² Çalışmanın kapsam ve sınırlılıkları mucibince, NATO'nun Geniş Karadeniz Havzası'nda karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik bakış açılarından ikisi değerlendirme altına alınmıştır.

kanallarının geliştirilmesi kararı alınmış ve birtakım görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, temel kaygıları Avrupa-Atlantik ittifakı ile Rusya arasındaki gerginliğin azaltılabilmesi ve siyasi ve iktisadi açılardan risklerin ortadan kaldırılabilmesi olan NATO-Rusya Daimi Ortaklık Konseyi, 2021 yılına kadar altı kez toplantı yapmıştır (NATO, 2022b).

Soğuk Savaş Sonrası Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzası Politikaları ve Krizler

Politikalar

Uluslararası sistemdeki önemli kırılma noktalarından birini temsil eden Soğuk Savaş, 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla birlikte sona ermiştir. Sistem, iki kutuplu bir yapının ardından tek kutuplu bir yapıya evrilirken, eski Sovyet topraklarında on beş bağımsız devlet kurulmuş ve komünizm yerini liberal demokrasiye bırakmaya başlamıştır. Bu koşullar dahilinde yeni kurulan devletler arasında yer alan Rusya, (bir kısmı eski Sovyetler ülkesi olan) Geniş Karadeniz Havzası'na yönelik politikalarını geliştirmeye başlamıştır. Bu çerçevede Moskova yönetimi, NATO'yu Havza ülkeleriyle münasebetlerini tesis etmede bir engel olarak görmüş ve ilerlemesinin önüne geçmek istemiştir (Tanrısever, 2007).

Rusya'nın Geniş Karadeniz'e yönelik temel kaygıları, ulusal güvenlik, enerji taşımacılığı ve merkez bölgeye ulaşım ekseninde şekillenmiştir. NATO'nun Havza ülkelerinin de arasında yer aldığı Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde nüfuzunu güçlendirmiş olması, Rusya açısından Havzanın önemini daha da arttırmıştır. Bu minvalde, Rusya söz konusu ülkelere silahlı saldırıların yanı sıra çeşitli müdahalelerde de bulunmaya başlamıştır. Örneğin, 2007 yılında Rusya'nın bir NATO üyesi olan Estonya'ya yönelik gerçekleştirdiği siber saldırılar ve bunun sonucunda Estonya'nın

dijital alt yapısının zarara uğraması biraz önce ifade edilenleri kanıtlar niteliktedir (BBC, 2007).³

Rusya, biraz önce ifade edilen hedeflerini gerçekleştirebilmek ve kendi aleyhinde gelişen güç dengelerini tersine çevirebilmek adına eski Sovyet ülkelerine yönelik Yakın Çevre Doktrinini (YÇD) ortaya koymuştur. YÇD, 2000 yılındaki Devlet Başkanlığı seçimini kazanan Vladimir Putin tarafından desteklenmiş ve tatbik edilmeye başlanmıştır (Cankara & Özden Cankara, 2007). YÇD perspektifinde aktif bir dış politika konseptini benimseyen Putin yönetimi, eski SSCB toprakları üzerinde nüfuz oluşturmaya çalışarak, bağımsızlığına kavuşan Gürcistan, Moldova ve Ukrayna gibi Havza ülkelerinin siyasi, askeri ve ekonomik açılardan kendisine yakınlaşmasını istemiştir (Keskin, 2015). Ancak 2003 ve 2004 yıllarında Gürcistan ve Ukrayna'da meydana gelen renkli devrimler, YÇD'yi sekteye uğratmıştır. Geniş Karadeniz Havzası'nda yer alan ülkelerde meydana gelen bu devrimlerde, Rusya'nın müdahaleleri ile şaibeli olarak gerçekleştirildiği iddia edilen seçimlere tepki gösterilmiş ve otoriter yönetimlerine karşı demokrasi isteği dile getirilmiştir. Bu protestolarla birlikte Rusya ile daha yakın iş birliğinde bulunan yönetimler, Avrupa-Atlantik ittifakı ile daha yakın ilişkiler geliştirecek olan rakiplerine karşı iktidarlarını kaybetmişlerdir (Nikitina, 2014).

Krizler

Abhazya ve Güney Osetya Krizi

Renkli devrimler sonucunda yönetim değişikliklerinin yaşanmasının ardından, 2008 yılının Nisan ayında gerçekleştirilen ve NATO'nun dönüşümünde bir kilometre taşı

³ Avrupa-Atlantik ittifakı bu gelişme karşısında üyelerinin kolektif güvenliklerini garanti altına aldığını göstermek amacıyla, kısa bir zaman içerisinde reaksiyon göstermiş ve Vaşington Antlaşması'nın beşinci maddesine siber saldırıları da dahil etmiştir (Polat, 2020).

olarak adlandırılan Bükreş Zirvesi'nde Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO'ya dahil edileceği ilan edilmiştir. Bu gelişmelerin akabinde Rusya, zirveden kısa bir zaman sonra agresif bir dış politika anlayışına yönelerek, Abhazya ve Güney Osetya'daki ayrılıkçı faaliyetleri desteklemek üzere bölgeye askeri müdahalede bulunmuş ve sonrasında özerk yönetimlerini kuran bu bölgelerin bağımsızlığını tanıyan sayılı ülkelerden biri olmuştur (Nunner, 2016).

Gelişmelerin arka planında, Eduard Şevardnadze'nin Gül Devrimi ile birlikte ülkenin yönetimini kaybetmesinin ardından Mihail Saakaşvili'nin Devlet Başkanı olarak seçilmesi yer almıştır. Avrupa-Atlantik ittifakı ile daha yapıcı münasebetler geliştiren ve Şevardnadze'nin Rusya taraftarı politika mirasını reddeden Saakaşvili, Rusya'nın tepkisini çekmiş ve söz konusu bölgelerdeki isyanlar bahane edilerek, Gürcistan'a müdahalede bulunulmuştur. Rusya'nın Geniş Karadeniz'deki bu müdahalesi, Avrupa-Atlantik ittifakı ile münasebetler geliştirmeye çalışan Gürcistan'ın ve Havzaya açılmaya çalışan Batılı devletlerin politika hedeflerine bir meydan okuyuştur (Alptekin, 2014).

Ukrayna Krizi

Rusya, YÇD'nin bir yansıması olarak, Gürcistan'daki ayrılıkçıların desteklenmesine yönelik politikalarını Ukrayna'da da uygulamaya başlamıştır. Rusya'nın bu faaliyetlere destek vermesi sonucunda Soğuk Savaş sonrasında Havzadaki en büyük krizlerden biri meydana gelmiş ve Rusya'nın Ukrayna'yı hedef alan bu saldırganlığı, Havza'nın güvenliğini tehdit etmiştir. Renkli devrimler sonrasında Avrupa ile dengeli münasebetler geliştiren ve Rusya'ya karşı tampon vazifesi gören Ukrayna'nın ciddi bir şekilde tehdit ediliyor olması, NATO'nun Havzaya yönelik ilgisinin daha da artmasına sebebiyet vermiştir. Bu anlatılanlardan hareketle 2014 yılında Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesi günümüzde yaşanan buhranın ilk göstergelerinden birini yansıtmıştır (Eminoğlu & Çakır, 2020).

Kırım'ın ilhakından hemen önce, Avrupa-Atlantik ittifakı ile Rusya arasındaki gerginliklerin başlangıç noktasını Ukrayna ile Avrupa Birliği (AB) arasında imzalanması planlanan Ortaklık Anlaşması oluşturmuştur. 2013 yılının sonlarına doğru imzalanması planlanan ancak dönemin Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in çekince koyması nedeniyle gerçekleştirilemeyen ve daha ileri bir tarihe ertelenen Ortaklık Anlaşması, Ukrayna halkını Rusya ve Batı yanlıları olarak taraflara ayırmış ve geniş çaplı protestoların başlamasına neden olmuştur. Bu gelişmeler çerçevesinde, Rusya taraftarlarının ağırlık kazandığı Kırım'da Parlamento Başkanı Vladimir Konstantinov, Yanukoviç'in Ukrayna'yı terk etmesi durumunda Kırım'ın bir referandum ile Rusya'ya bağlanabileceğini açıklamıştır (BBC, 2014a).

Yanukoviç, AB ile Ortaklık Anlaşmasının imzalanmamasının ardından yaşanan protestolar sonucunda ülkeden ayrılmış ve Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilme süreci başlamıştır. Kırım'daki Rusya yanlıları, Konstantinov'un yukarıda yer alan ifadelerine paralel bir şekilde, parlamentoya baskı yaparak Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasını istemiş ve Rusya yanlıları ile Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü savunanlar büyük mitingler ile karşı karşıya gelmiştir. Bu gelişmeler karşısında, Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu ivedilikle toplanarak, Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasını konu alan referandumun 16 Mart 2014 tarihinde gerçekleştirilmesi kararını almış ve Kırım'ı de facto olarak Rusya'ya bağlı hale getirmiştir (Eminoğlu & Çakır, 2020).

Putin yönetimi, Avrupa kıtasının yakınında bulunan ve Geniş Karadeniz'in stratejik noktalarından birini temsil eden Kırım'ı ve Sivastopol'u yasa dışı ilhak ederek, Rusya'ya bağlanmasını ve yeni federal bölgeler oluşturulmasını öngören yasayı imzalamasının ardından revizyonist politikalarının ciddiyetini ortaya koymuştur (Anadolu Ajansı, 2021). NATO, Avrupa'ya yakınlığı bakımından, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir ilki gerçekleştiren Rusya karşısında ciddi bir tavır sergilemeye

çalışmış ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne destek vermek amacıyla uluslararası toplumun bir araya geldiği Birleşmiş Milletler oturumlarında Rusya karşıtı kampanyalar yürütmüştür (The Washington Post, 2020). Ayrıca NATO, Kırım'ın ilhak edilmesi sonrasında Ukrayna'nın yeni Devlet Başkanı olarak seçilen Petro Porosenko'yu Ortaklık Anlaşması imzalaması için de desteklemiştir (BBC, 2014b). Havza ülkesi olan Ukrayna'nın Avrupa-Atlantik ittifakı ile yakınlaşmasına neden olabilecek bu ortaklık mekanizması, Putin yönetimini Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçıları desteklemeye zorlamış ve böylece 2014'ten 2021 yılına kadar Ukrayna silahlı kuvvetleri ile ayrılıkçılar arasında devam eden çatışmaların fitilini ateşlemiştir.

NATO-Rusya İlişkileri Çerçevesinde Geniş Karadeniz Havzası

NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz'e yönelik geliştirmiş olduğu yorum farklılıkları, tarafların bölgeye yönelik politikalarında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bu minval üzere NATO, zamanın ruhuna uygun olarak Sovyetlerin güçsüz varisi olarak gördüğü Rusya'yı Havzada sınırlandırabileceğini düşünürken; Rusya ise konumunu ve faaliyetlerini milli menfaatleri ve sert güç enstrümanları çerçevesinde şekillendirmeye çalışmıştır. Taraflar arasında Havzaya yönelik bu farklı bakış açıları, özellikle 2008 yılı ve sonrasında yaşanan gelişmeler çerçevesinde değerlendirildiğinde günümüzdeki yansımalarının nereye doğru evrildiğini gözler önüne sermektedir.

Geniş Karadeniz Havzası'nın aşağıda yer alan hususiyetleri, NATO ile Rusya arasındaki rekabeti kaçınılmaz kılmaktadır;

- Enerji güzergahları içerisinde yer alması,
- Avrupa ile Asya kıtalarını birbirine bağlaması,
- Yerleşik güçlerin nüfuz sağlamak için girişimlerde bulunduğu Orta Doğu ve Kafkasya'ya yakın bir konum arz etmesi,

- Rusya'nın büyük stratejisini gerçekleştirmek için stratejik bir pozisyona sahip olması,
- Milenyum sonrasında (özellikle Putin yönetiminin revizyonist politikaları neticesinde) NATO'nun genişleme dalgaları içerisinde yer alması (NATO, 2020).

Biraz önce bahsedildiği üzere NATO, Sovyetlerin dağılmasından sonra Havzadaki güç boşluklarını doldurmaya çalışarak, ittifak sayısını arttırmaya ve 11 Eylül saldırılarından sonra müdahale kapasitesini genişletmeye çalışmıştır. Ancak NATO uluslararası sistemden kaynaklanan istikrarsızlıklar neticesinde, kapasitesinin bir kısmını Orta Doğu'ya kaydıracağı için Geniş Karadeniz'deki Rus varlığını bir süreliğine de olsa görmezden gelerek, Afganistan ve Irak müdahaleleri ile Rusya'nın iktisadi ve siyasi açılardan toparlanmasına seyirci kalmış ve özellikle Putin'in iktidarı ele geçirmesiyle YÇD çerçevesinde hareket etmesini engelleyememiştir (Diriöz, 2012; Birsnel, 2012). Bu ifade edilenlere ek olarak, NATO'nun Geniş Karadeniz'e sınırı olan ülkeleri de içerecek şekilde genişlemesi ve askeri üsler kurması, Rusya'nın ulusal güvenlik kaygılarını daha da artırmış ve YÇD'yi daha sert bir politika aracına dönüştürmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda Rusya'nın, 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesi ve akabinde Havzada bulunan savaş uçağı, savaş gemisi, yeni nesil füzeler, hava savunma sistemleri, denizaltılar ve radar sistemleri gibi birçok askeri varlığını/envanterini devamlı bir şekilde arttırması Rusya'yı görece daha güçlü bir konuma erdirmiştir.

NATO-Rusya ilişkilerinde kritik bir eşiği temsil eden 2008 Bükreş Zirvesi, Havzadaki Rus saldırganlığını bir üst noktaya çıkarmıştır. Rusya'nın saldırgan bir tutum içerisine girmiş olmasının en önemli sebeplerinden bazıları, AB üyesi olan Arnavutluk ve Hırvatistan'ın resmi olarak NATO'ya katılım müzakerelerini başlatma daveti ve bunu takip eden süreçte Gürcistan ve Ukrayna'nın da aynı sürece dahil edilebileceğinin deklare edilmesidir (NATO, 2008). Zirvenin ardından açıklamalarda bulunan Putin, Avrupa-Atlantik ittifakının

sınırlarına doğru genişlemeye devam ettiğini belirterek, bu koşullar dahilinde sadece Rusya'nın tehdit unsuru olarak görüldüğünü ve meşru güvenlik kaygılarının NATO tarafından dikkate alınmadığını vurgulamıştır. Putin ayrıca Gürcistan ve Ukrayna'nın da NATO'ya üye olması durumunda, güvenliklerine yönelik doğrudan bir tehdit algısının ortaya çıkacağına dikkat çekmiştir (Erlanger, 2008). Bu anlatılardan hareketle Rusya, Gürcistan ve Ukrayna'yı Avrupa-Atlantik ittifakı ile arasında bir tampon bölge olarak görmekte ve Havza politikalarını bu minvalde geliştirmektedir. Dolayısıyla Rusya, NATO'nun izlediği açık kapı politikasını ulusal güvenlik kaygıları çerçevesinde değerlendirmiş ve yaklaşık iki ay sonra Gürcistan'a gerçekleştirdiği müdahaleyi bu anlayış çerçevesinde temellendirmiştir.

NATO'nun 2021 Yılında Gerçekleştirdiği Faaliyetlerinin Havzadaki Yansımaları

2021 yılı itibarıyla taraflar arasında Geniş Karadeniz Havzası'nda meydana gelen gelişmeler genel olarak Rusya-Ukrayna krizi etrafında şekillenmiştir. Havzadaki nüfuzun sağlanması açısından hayati bir öneme sahip olan bu güç gösterilerinin Kırım'ın ilhaki sonrasında da devam ederek, 2021 yılında en yüksek seviyeye ulaştığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 2021 yılı, Geniş Karadeniz Havzasının güvenliğinin tehdit edildiği ve risklerin tırmanışa geçtiği bir dönem aralığı olmuştur.

2021 yılının Mart ve Nisan ayları, Havzadaki meydan okumaların başlangıcını temsil etmesi açısından önemli görülmektedir. Bu çerçevede Rusya, söz konusu dönem aralığında Ukrayna sınırına on binlerce asker ve askeri teçhizat yığmaya başlamıştır. Rusya'nın bu hamlesi, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve AB'nin önde gelen ülkelerinden Almanya ve Fransa'nın ara buluculuk çabaları ve telkinleri ile yatıştırılmaya çalışılsa da çözüm sağlanamamış ve gerginlikler yıl sonuna

doğru devam ederek (Ceylan & Çelikpala, 2021; The White House, 2021), 2021 yılının genel bir tablosunu yansıtmıştır.

Rusya'nın daha agresif askeri ve politik tutumuna karşılık Kırım'ın ilhakıyla beraber tecrübe edilen güçlükleri de göz önünde bulunduran NATO, Karadeniz'e sınırı olan ülkeleri kapsayacak şekilde birtakım önlemler alma gayretinde olmuştur. Bu cihetle, Geniş Karadeniz Havzasını güçlendirmek ve desteklemek için müttefik ülkeler ile Karadeniz'de tatbikatlar ve manevralar yapılmış ve Avrupa-Atlantik ittifakının görünürlüğüne ve farkındalığının artırılması hedeflenmiştir. Bu hususta ilk olarak, ABD ve Ukrayna öncülüğünde 1997 yılında icra edilmeye başlanan, 2014 yılı sonrasında kapsamı genişletilerek ayrı bir önem kazanan ve 2021 yılında ise rekor düzeyde katılım sağlanan Deniz Meltemi tatbikatlarının ön plana çıktığını söylemek mümkündür (U.S. Navy Office of Information, 2021).

Müttefiklerin ortak ülkelerle bir arada çalışabilirliğinin geliştirilebilmesi ve sürdürülebilmesi ile Geniş Karadeniz Havzası'nda varlık gösterebilmesi amaçlanan tatbikatların icra edilmeye başlandığı dönemde sekiz ülke ile katılım sağlanırken, 2021 yılında ise on dördü İttifak üyesi olmak üzere otuz üç ülke ve yaklaşık beş bin personel ile katılım gösterilmiş ve böylece etki alanının daha geniş duruma getirildiği görülmüştür (Lundquist, 2021). Ayrıca 2021 yılındaki tatbikata NATO'nun dört hazır deniz kuvvetinden ikisi olan Standing NATO Maritime Group Two (SNMG2) ve Standing NATO Mine Countermeasures Group Two (SNMCMG2) ile katılım sağlanması (NATO, 2021a) ise söz konusu faaliyete verilen önemi göstermektedir. Bu ifade edilenlerden hareketle 2021 Deniz Meltemi tatbikatı, Avrupa-Atlantik ittifakını Karadeniz'e sınırı olan müttefikleriyle bir araya getirmesi ve uluslararası ve bölgesel gelişmeleri anlamlandırması bakımından elzem bir konum teşkil etmiştir.

Rusya, 2021 Deniz Meltemi tatbikatının kendi egemenlik sahasının yakınında yapıldığını, bu nedenle bir provokasyon niteliği taşıdığını iddia ederek tatbikatın meşruluğunu eleştirmiştir. Ayrıca Rusya, tatbikatın Karadeniz'deki güvenlik tedbirleriyle örtüşmediğini ve asıl hedefinin Ukrayna'ya silah ve askeri malzeme tedarik etmek olduğunu da öne sürmüştür (Deutsche Welle, 2021a; BBC, 2021). Ancak Rusya açısından tek kaygılandırıcı nokta bunlar olmamıştır. Tatbikatın ABD ile Ukrayna'nın ev sahipliğinde gerçekleştirilmesi ve bu durumun sembolik olarak Ukrayna'nın Rusya'ya karşı yalnız bırakılmadığı yorumunun yapılabilmesi de Avrupa-Atlantik ittifakı ile Rusya'nın gerginlik yaşamasına neden olabileceğini hatırlatmıştır (U.S. Navy Office of Information, 2021). Bu doğrultuda Rusya, 2021 Deniz Melteminden sonra Avrupa-Atlantik ittifakından ulusal güvenlik garantisi istemiş, ittifak üyesi ülkelerin savaş envanterlerini hedef göstererek, ulusal sınırlarının ihlal edilmesi halinde karşılık verileceğini belirtmiş ve tatbikatın ev sahipliğini üstlenen ülkelere olan Ukrayna sınırına tekrar askeri teçhizat yığmaya başlamıştır (Deutsche Welle, 2021b; Derman, 2021). Dolayısıyla Rusya, NATO'nun Geniş Karadeniz Havzası'na yönelik güvenlik çemberini genişletme ve manevra alanlarını kuvvetlendirme girişimlerini tehdit olarak algılamış, bu kapsamda askeri ve politik açıdan sert tedbirlerin söz konusu olabileceğini ifade etmiştir.

NATO, bu gelişmeler karşısında sınır güvenliğini tesis etmek ve Havza üzerindeki mevcudiyetini sağlamlaştırmak için Karadeniz'e kıyısı olan ülkelere tugay karargahları ve tabur görev kuvvetlerini konuşlandırmayı planlamıştır. Ayrıca NATO, hava sahasındaki muhtemel ihlallerin tespit edilerek önlenmesi ve hava sahası kontrolünün sağlanmasına yönelik bazı kolektif misyonları hayata geçirmiştir. NATO Hava Polis Misyonu (NATO Air Policing), biraz önce ifade edilenleri kanıtlar niteliktedir. Avrupa-Atlantik ittifakı bu amaçları yerine getirebilmek için Arnavutluk, Karadağ, Slovenya ve Benelux ülkelerinde NATO hava gözlem ünitelerini konuşlandırmış ve böylece üyelerinin

hava sahalarını ihlal etmeye çalışan Rus uçaklarını engellemeye yönelik devriye uçuşlarını başlatmıştır (NATO, 2021b). Nitekim Avrupa hava sahası içerisinde yaklaşık otuz beş bin hava hareketinin icra edildiği 2021 yılında, Rus hava unsurlarına karşı gerçekleştirilen 350 önleme uçuşunun, NATO hava müdahale görevlerinin yaklaşık yüzde 90'ını oluşturduğu göz önüne alındığında, söz konusu uygulamaların ittifak sınır güvenliği açısından ne derece önemli olduğunu ifade etmek mümkündür (NATO, 2021c).

Hava sahası kontrolü ve sınır güvenliği hususunda NATO Hava Polis Misyonunun yanı sıra İttifak Yer Gözetim Sistemi de (Allied Ground Surveillance-AGS) uygulanır duruma getirilmiştir. AGS ile müttefik ülkelerle eş zamanlı olarak, birlikte çalışılabilir yer gözetleme verilerine erişim imkanı, entegre bir yer gözetim yeteneğinin kazandırılması ve istihbarat paylaşımı yapılması hedeflenmiştir. AGS'nin sağlayacağı yer gözetim imkanı sayesinde Havadan Erken İhbar ve Kontrol Sistemleri olan AWACS'ların müttefik hava sahasının izlenmesinde ciddi bir katkısının olacağı beklenmektedir. Halihazırda aralarında Havza ülkelerinden Romanya ve Bulgaristan da dahil olmak üzere on beş NATO üye ülkesinin satın aldığı ve beş insansız hava aracından oluşan filonun sonuncusunun 2020 yılının Kasım ayında İtalya'da bulunan üsse konuşlanmasının ardından 2021 yılının ilk çeyreği itibarıyla AGS ilk işletim kapasitesine ulaşmıştır (NATO, 2021d). İtalya'nın Sigonella üssünden kalkan ve AGS sistemiyle entegre olan ABD'ye ait insansız hava araçlarının Karadeniz, Kırım ve Ukrayna çevresinde gözetleme faaliyeti yürütmesi ve Rusya'ya karşı engelleme girişimleri neticesinde sıcak temasların yaşanması (Kington, 2021), Romanya ve Bulgaristan gibi Geniş Karadeniz Havzası'ndaki ülkelerin AGS sistemine neden dahil olması gerektiğini daha anlaşılır kılmaktadır. Bu çerçevede, NATO'nun müteakip dönemlerde Havzanın da içerisinde bulunduğu alanlarda icra edeceği operasyonel faaliyetleri, Rusya ile muhtemel yeni

sorunların bu noktada yoğunlaşabileceğini akıllara getirmektedir.

2021 yılının Haziran ayında Brüksel'de gerçekleştirilen NATO Zirvesi de taraflar arasında önemli bir kırılma noktasına işaret ederek, ittifakın Geniş Karadeniz Havzasında geçerli politikalara sahip olmasının gerekliliğini hatırlatan ve bu vesileyle Havzanın önemine vurgu yapan bir işlev görmüştür. Zirvede, Geniş Karadeniz'de alçak ve yüksek politikalar çerçevelerinde yürütülecek olan stratejilerin önemine değinilerek, kıyıdaş ülkelerle iyi ilişkiler geliştirilmesinin önemine dikkat çekilmiş ve Gürcistan ve Ukrayna'nın üyeliğine açık kapı bırakılmıştır. Ayrıca Zirvede Rusya'nın Karadeniz'i bir Rus gölüne çevirme çabalarının varlığına da dikkat çekilerek, Rusya'nın mevcut politikalarının NATO için doğrudan bir tehdit oluşturduğu vurgusu yapılmış ve bu yaşananların ittifakın Havzadaki politikalarının eksikliğinden kaynaklandığı belirtilmiştir (NATO, 2021a). Aynı zamanda Zirvenin ardından yayınlanan tebliğde "NATO 2030: Güçlü bir İttifakı Daha Güçlü Kılmak" stratejik konseptinin kabul edildiği duyurularak, Rusya ile beraber Çin'in Avrupa-Atlantik ittifakının değerlerini paylaşmadığı ve otoriter ülkeler olduğu belirtilmiş ve uluslararası sistemin bu aktörler tarafından baskı altına alındığı ifade edilmiştir (NATO, 2021e).

Bu anlatılanlar doğrultusunda Geniş Karadeniz Havzası'nın, 2021 yılının sonlarına doğru ciddi gerginliklere ve gerilimlere sahne olabileceği gözler önüne serilmiştir. Başta ABD ve İngiltere olmak üzere birçok Avrupa-Atlantik üyesi ülkenin Rusya'nın Ukrayna'yı hedef alacak şekilde askeri yığınak yaptığını ve Donetsk, Luhansk ve Kharkiv'in de içerisinde yer aldığı Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçılara destek verdiğini ve neticede Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü tehdit eden faaliyetlerde bulunduğunu istihbari raporlara dayanarak vurgulanmıştır (CNBC, 2022; The New York Times, 2022). Ancak Rusya'nın agresif uygulamalarına karşılık NATO'nun Rusya ile doğrudan bir çatışma ortamına girmesi pek muhtemel

gözükmezken, savunma altyapısı ve askeri ekipman noktasında Ukrayna'ya destek vermesi söz konusu olabilecektir. Bu doğrultuda, Rusya'nın artan askeri ve politik uygulamalarının NATO nezdinde pasif bir karşılığı olacağı; bireysel anlamda ise ülkelerin somut yaptırımlar ve bazı zamanlarda Rusya ile gerginliği de artırabilecek şekilde sert uygulamalara başvurabileceği söz konusu olabileceği düşünülebilir. Bu kapsamda Geniş Karadeniz Havzası'nın müteakip süreçlerde de karşılıklı meydan okumalara ve artan askeri ve politik gerginliklere sahne olacağı, bu nedenle dünya kamuoyunda daha çok tartışılacağı öngörülmektedir.

Sonuç

Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan konjonktür çerçevesinde küresel arenadaki önemini artıran Geniş Karadeniz Havzası, Rusya ile Ukrayna arasında meydana gelen çatışmalar neticesinde uluslararası görünürlüğe sahip olmuş ve NATO nezdinde stratejik bir konuma kavuşmuştur. 2004 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın ittifaka dahil edilmesi, Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'a müdahalesi ve ardından 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesinin yanı sıra 2021 yılında Ukrayna'da yaşanan gelişmeler, Geniş Karadeniz Havzası'nın, NATO'nun öncelikli alanlarından biri haline gelmesine neden olmuştur. Bu ifade edilenler doğrultusunda, NATO'nun Rusya'nın etki alanındaki ülkelere doğru genişlemesi, mevcut rekabet alanlarının yanı sıra güvensizlikleri de beraberinde getirmiştir.

2021 yılında Rusya, NATO'nun genişleme stratejisini de göz önünde bulundurarak, Karadeniz'de ve yakın sınır hatlarında askeri mevcudiyetini artırma eğilimine gitmiştir. Bu cihetle 2021 yılında Geniş Karadeniz Havzası, Rusya ile Ukrayna arasında karşılıklı siyasi ve askeri meydan okumaların şiddetini artırmasıyla rekabet sahası haline gelmiştir. NATO'nun gerek müttefik ülkeler ile gerekse tatbikatlar aracılığıyla Rusya'nın sınır bölgelerinde varlık göstermesi mevcut gerginliği artıran

nedenler arasında yer almıştır. Bu bağlamda Ukrayna gerginliği üzerinden Rusya ile Karadeniz özelinde girilen rekabet ortamının son derece hassas dengeler üzerine kurulu olduğunu ifade etmek mümkündür. Zamanın ruhu itibarıyla, bu hassas dengelerin olası bir derin kırılmaya sebebiyet vermesi ve bir çatışma ortamına evrilmesi muhtemel görünmese de Ukrayna'nın NATO'ya üye olması durumunda hangi sonuçlara yol açabileceği belirsizdir. Nitekim Rusya, halihazırda kendi ulusal sınırlarına ve etki alanına doğru ilerleyen bir ittifakın etkisini artırma çabalarını yüksek seviyeden bir tehdit olarak görmekte ve savunma stratejisini de bu doğrultuda şekillendirmektedir. Dolayısıyla, jeopolitik ve jeostratejik öneminin yanı sıra askeri ve politik olarak bir rekabet alanı haline gelen Geniş Karadeniz'in, müteakip dönemlerde karşılıklı meydan okumalara ve gerginliklere ev sahipliği yapmaya devam edeceği ve tarafların bu durumu dikkate alarak savunma ve güvenlik stratejilerini geliştireceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aksu Ereker, F. (2019). "NATO'nun Güvenlik Anlayışı ve Stratejik Konseptleri", Güvenlik Yazıları Serisi, No.23, Ekim 2019. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/NATOSTratejikKonseptleri_FulyaAksuEreker_v.1.pdf DOI: 10.13140/RG.2.2.12855.47527.
- Alptekin, G. (2014). "2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Büyük ve Bölgesel Güçlerin Tepki ve Politikaları", Rusya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 6, 110-130.
- Amerika'nın Sesi (2022), "8 Yıldır Süren Rusya-Ukrayna Gerginliği Nasıl Başladı?", <https://www.amerikaninsesi.com/a/rusya-ile-ukrayna-arasindaki-gerilim-neden-tirmandi-/6343152.html>, (Erişim Tarihi: 26.03.2022).
- Anadolu Ajansı (2021), "Kırım'ın Yasa Dışı İlhakı 7 Yıl Önce '26 Şubat Olayları İle Başladı", <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kirim-in-yasa-disi->

- ilhaki-7-yil-once-26-subat-olaylari-ile-basladi/2157735, (Erişim Tarihi: 26.02.2022).
- BBC (2007), “Estonya’ya Siber Saldırı”, https://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/05/07_0517_estonia_cyber.shtml (Erişim Tarihi: 17.02.2022).
- BBC (2014a), “Profile: Ukraine's Ousted President Viktor Yanukovych”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-25182830>, (Erişim Tarihi: 28.02.2022).
- BBC (2014b), “Ukrayna Parlamentosu AB Ortaklık Anlaşmasını Onayladı”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140916_ukraine_update, (Erişim Tarihi: 16.02.2022).
- BBC (2021), “HMS Defender: Russia's Putin Accuses UK and US of Military Provocation”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-57662956>, (Erişim Tarihi: 30.02.2022).
- BBC (2022), “Rusya gazı keserse Avrupa'nın enerji alternatifleri ne olabilir?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60556792>, (Erişim Tarihi: 01.03.2022).
- Birsel, H. (2012). Başlangıçtan Günümüze NATO Sorunsalı “Madalyonun İki Yüzü”. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2012(25), 109-124.
- Cankara, Y. & Özden Cankara, P. (2007), “Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 15, 193-212.
- Ceylan, F. & Çelikpala, M. (2021), “Karadeniz’de Sular Yaniden Mi Çırpınıyor?”, Ankara Politikalar Merkezi, <https://apm.org.tr/2021/11/01/karadenizde-sular-yeniden-mi-cirpiniyor/> (Erişim Tarihi: 01.04.2022).
- CNBC (2022), “Why is There Conflict in Ukraine and What is Putin’s Endgame? Here’s What You Need to Know”, <https://www.cnbcm.com/2022/02/23/russia-why-is-there-conflict-in-east-ukraine-and-what-is-putin-endgame.html> (Erişim Tarihi: 25.02.2022).

- Derman, S. (2021), "Karadeniz'de Artan Stratejik Rekabet ve Sıcak Savaş Tehlikesi", Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/karadenizde-artan-stratejik-rekabet-ve-sicak-savas-tehlikesi/2292228> (Erişim Tarihi: 02.02.2022).
- Diriöz, A. O. (2012), "NATO'nun Ortadoğu'ya Yönelik Politikası ve Kurumsal Programları", Ortadoğu Analiz, Cilt: 4/40, 49-57.
- Deutsche Welle (2021a), "Karadeniz'de Dev Tatbikat Moskova'ya Rağmen Başladı", <https://www.dw.com/tr/karadenizde-dev-tatbikat-moskovaya-ra%C4%9Fmen-ba%C5%9Flad%C4%B1/a-58073117>, (Erişim Tarihi: 28.03.2022).
- Deutsche Welle (2021b), "Putin NATO'dan Güvenlik Garantisi İstedi", <https://www.dw.com/tr/putin-natodan-g%C3%BCvenlik-garantisi-istedi/a-59990080>, (Erişim Tarihi: 01.02.2022).
- Eminoğlu, A. & Çakır, O. (2020), "Ofansif Realizm Bağlamında Kırım'ın İlhakı", Novus Orbis: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 2(1), 15-38.
- Keskin, M. (2015), "Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Rus Dış Politikası: Ukrayna Müdahalesi", Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 45-62.
- Kırbaşoğlu, F., & Tüfekçi, Ö. (2021). Avrupa Birliği'nin Geniş Karadeniz Havzası'na Yönelik Politikaları: 2020. Ö. Tüfekçi (Ed.) içinde, *Karadeniz: 2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler* (s. 439-473). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Kington, T. (2021), "NATO surveillance drones dial up flying hours, maritime sensing", <https://www.defensenews.com/smr/nato-priorities/2021/06/13/nato-surveillance-drones-dial-up-flying-hours-maritime-sensing/>, (Erişim Tarihi: 18.05.2022).
- Lundquist, E. (2021), "Exercise Sea Breeze 2021 Comes to a Close in Black Sea",

- <https://seapowermagazine.org/exercise-sea-breeze-2021-comes-to-a-close-in-black-sea/>, (Erişim Tarihi: 15.05.2022).
- NATO (2008), “Bucharest Summit Declaration”, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.html (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- NATO (2018a), “Romania's Multi-National Brigade - Bolstering NATO's Tailored Forward Presence” <https://shape.nato.int/news-archive/2018/romania-multinational-brigade-bolstering-natos-tailored-forward-presence-> (Erişim Tarihi: 01.03.2022).
- NATO (2018b), “The Black Sea Region: a Critical Intersection”, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/05/25/the-black-sea-region-a-critical-intersection/index.html> (Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- NATO (2020), “Enlargement”, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49212.htm (Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- NATO (2021a), “NATO ships exercise in the Black Sea”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185879.htm#:~:text=Over%20%2C000%20forces%20and%2030,2021%20in%20the%20Black%20Sea. (Erişim Tarihi: 14.05.2022).
- NATO (2021b), “Operations and Missions: Past and Present”, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm (Erişim Tarihi: 14.05.2022).
- NATO (2021c), “Safe skies: 60 years of NATO Air Policing”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185683.htm?selectedLocale=en, (Erişim Tarihi: 14.05.2022).
- NATO (2021d), “Alliance Ground Surveillance (AGS)”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48892.htm, (Erişim Tarihi: 17.05.2022).
- NATO (2021e), NATO 2030, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf (Erişim Tarihi: 02.03.2022).

- NATO (2022a), "What is NATO?", <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>, (Erişim Tarihi: 28.05.2022).
- NATO (2022b), "About NRC", <https://www.nato.int/nrc-website/en/about/index.html>, (Erişim Tarihi: 28.04.2022).
- Niktina, Y. (2014), "The "Color Revolutions" and "Arab Spring" in Russian Official Discourse", Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, Vol. 14, No. 1, 87-104.
- Nunner, S. A. (2016), "International Law, Recognition and the Recent Practice of States in the Cases of Kosovo, South Ossetia and Abkhazia", Bilge Strateji, Cilt 8, Sayı 14, 19-46.
- Öztürk, O. M. (2015), "Dünden Bugüne Karadeniz (Güncel Jeopolitiği, Enerji, Montrö, Rusya ve Sorunlar)", Asya Çalışmalar Merkezi, <https://ascmer.org/dunden-bugunekaradeniz-guncel-jeopolitigi-enerji-montro-rusya-vesorunlar/>, (Erişim Tarihi:10.03.2022).
- Polat, D. Ş. (2020), "NATO'nun Yeni Operasyon Alanı: Siber Uzay", Güvenlik Bilimleri Dergisi, UGK Özel Sayısı, 135-158 DOI:10.28956/gbd.695973.
- Semerçioğlu, H. (2016), "Ukrayna Krizi Bağlamında AB-Rusya İlişkilerinin Ekonomi Politikası", EUL Journal of Social Sciences, Cilt: 7/2, 188-202.
- Stradner, I. (2020), "NATO Has a New Weak Link for Russia to Exploit", Foreign Policy, <https://foreignpolicy.com/2020/04/22/north-macedonia-nato-russia/> (Erişim Tarihi: 22.04.2022).
- Tanrıseven, O. (2007), "Sovyet Sonrası Dönemde Rusya'nın Karadeniz Politikası", Avrasya Dosyası, Cilt: 13/1, 173-190.
- Taştekin, F. (2022), "Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali: Putin'in Nüfuz Alanlarını İnşa Stratejisi: İşgal, İlhak Ve Tek Yanlı Tanıma", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60586144>, (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

- The Economist (2019), “Emmanuel Macron Warns Europe: NATO is Becoming Brain-Dead”, <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>, (Erişim Tarihi: 04.03.2022).
- The New York Times (2022), “NATO Won’t Let Ukraine Join Soon. Here’s Why”, <https://www.nytimes.com/2022/01/13/us/politics/nato-ukraine.html>, (Erişim Tarihi: 16.03.2022).
- The Official Website of Romania Ministry of Foreign Affairs (2021), “Romania – NATO”, <https://www.mae.ro/en/node/2066#null> (Erişim Tarihi: 01.03.2022).
- The Washington Post (2020), “Six Years and \$20 Billion in Russian Investment Later, Crimeans Are Happy With Russian Annexation”, <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/03/18/six-years-20-billion-russian-investment-later-crimeans-are-happy-with-russian-annexation/>, (Erişim Tarihi: 18.03.2022).
- The White House (2021), “Joint Statement on the U.S.-Ukraine Strategic Partnership”, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/01/joint-statement-on-the-u-s-ukraine-strategic-partnership/>, (Erişim Tarihi: 22.03.2022).
- U.S. Navy Office of Information (2021), “U.S. Sixth Fleet Announces Sea Breeze 2021 Participation”, <https://www.navy.mil/Press-Office/News-Stories/article/2664699/us-sixth-fleet-announces-sea-breeze-2021-participation/>, (Erişim Tarihi: 21.03.2022).

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya, Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenliktir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan

Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dilek KARADENİZ TOPAL

Dilek KARADENİZ TOPAL, 01.02.1992 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde doğdu. 1998 yılında Anadolu İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Anadolu Ortaokulu'nu; 2010 yılında Adana Anadolu Kız Meslek Lisesi'ni; 2015 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programını tamamladı. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terörizm programında doktora eğitimine başladı.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Eda TUTAK; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans eğitiminden bölüm birinciliği ve yüksek onur derecesiyle mezun oldu. Ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını 2014 yılında tamamlayan TUTAK, 2021 yılında aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora derecesini aldı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Ar-Ge Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan TUTAK, halen bu üniversitede Yönetim ve Organizasyon Bölüm Başkanı olarak çalışmaktadır.

Esra ÇİL AYDOĞDU

28.01.1991 tarihinde Trabzon ili Ortahisar ilçesinde doğdu. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Toplumsal Güvenliğe Etkileri” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında başladığı doktora programına halen devam etmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi’nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi –

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve "Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği" başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hakan ÜNAY

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde 2017'de tamamlamıştır. 2018'de Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde başladığı yüksek lisans eğitiminden 2022'de sınır duvarları üzerine yazdığı tezi başarıyla savunarak mezun olmuştur. Hâlihazırda Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktora öğrencisidir. Göç ve sınır politikaları alanında araştırmalarını sürdüren yazar, Göç

Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nde 2019'dan bu yana araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2014 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta olan Kınık, doktora eğitimine aynı üniversite ve anabilim dalında devam etmektedir. Doktora Tezi, “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırmaktadır.

İsmail KÖSE

1975 yılında Trabzon'da doğdu. Yakın Doğu Üniversitesi'nde devlet burslu olarak 1994 yılında başladığı Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini 1999 yılı içerisinde Yüksek Onur derecesi ile tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2002 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 2013 yılında "Cumhuriyet Tarihi Doktoru" unvanı ile mezun oldu. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasal Tarih Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2016 yılı başında naklen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne atandı. 2017 yılında Doçent oldu. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazan Çemrek, birçok

akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD’de Florida State University’de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware’da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware’da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmakta olan yazarın özel çalışma alanını Çin Dış Politikası oluşturmaktadır. Müge YÜCE, araştırma amacı ile daha önce Finlandiya Turku Üniversitesi ve Polonya Opole Üniversitelerinde bulunmuştur. Yazar iyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Çince bilmektedir.

Rukiye PATAN

1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Patan şu anda tez aşamasındadır.

Süleyman TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Temiz, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Tokat'ta bulunan Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Cumhuriyet Tarihi BD'da tamamladı. Bununla birlikte 2010 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersleri verdi. Bunun akabinde 2012 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı ve 2012'den 2018 yılına kadar Malezya'da bulunan Kuala Lumpur Türk Büyükelçiliğinde vazifesine devam etti. 2017 yılında International Islamic University Malaysia'dan doktora derecesini aldı. 2018 yılında görevini tamamladıktan sonra, Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde vazifeye başladı. Uzun süre güneydoğu Asya bölgesinde resmi vazifede bulunmuş olan Dr. Süleyman Temiz'in araştırma alanları, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği-ASEAN, Güneydoğu Asya Ülkeleri, Güneydoğu Asya Bölgeselciliği ve devletlerarası ilişkileridir.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora

eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Gütay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan Gütay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diplomasi, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

Yaşar SARI

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Öğretim Üyesidir. Lisansını İstanbul Üniversitesi'nden, Yüksek Lisansını Old Dominion Üniversitesi ve Doktorasını Virginia Üniversitesi'nden aldı. ABD, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde ders verdi. Rusya, Kafkasya ve Orta Asya üzerine akademik çalışmaları vardır.

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon